

10

Hvor flyttede de hen?

Slægtsforskere kender godt det med, at ”folk bliver væk”. Man har typisk en del oplysninger om den pågældende person, herunder måske hvor vedkommende er født. Men på et tidspunkt flytter personen væk fra det sidst kendte sted – og hvor blev han eller hun så af?

En anden udfordring kan være at finde alle adresser, hvor en person har boet. Folketællingerne giver et øjebliksbillede, men personer kan være flyttet en del rundt i perioden mellem folketællingerne, særligt i ungdommen inden man fik familie og (måske) slog sig ned. Det er måske også i ungdommen, at man fik et barn uden at være gift – så hvor boede personen på dette tidspunkt?

Måske er man interesseret i, hvor ens forældre boede livet igennem. Måske har man ikke fået så meget at vide, så indtil den alder, hvor man selv kan huske noget, har man nogle huller i sin viden. Det kan også være en selv som spæd – hvor var det, at man selv boede?

Det, at kunne følge en person fra sted til sted, er ret vigtigt i slægtsforskningen, da det giver mulighed for at finde personen i en lang række kilder; fra kirkebøger over folketællinger til amts- og sognearkiver.

Folketællinger

Når en person bliver væk for en (eller man vil finde ud af, hvor personen boede i et folketællingsår) er folketællingerne en kilde i den udstrækning, de er blevet indtastet og dermed søgbare. Folketællingerne var egentlig et redskab til at forstå befolkningens størrelse og sammensætning samt udarbejde en række statistikker over befolkningen. Men i dag anvendes de af os slægtsforskere til at lokalisere bestemte personer.

Så er den store flytning i gang, 1940erne

Den første egentlige folketælling for kongeriget var folketællingen i 1787. De næste folketællinger var i 1801 og 1834. Derefter blev der gennemført folketællinger ca. hvert 5. eller hvert 10. år. Frem til 1970 blev der gennemført i alt 27 landsdækkende folketællinger.

Efter 1970 holdt man op med at gennemføre folketællinger i traditionel forstand og i stedet baserede man opgørelsen af den samlede befolkning på et givet tidspunkt på udtræk fra CPR. Danmark var dermed det første land i verden, som var i stand til at gennemføre folketælling alene på grundlag af et centralt elektronisk personregister.

I den følgende tabel gennemgår vi alle folketællinger i kongeriget fra 1787 og frem samt, hvordan man kan søge i disse folketællinger. Folketællinger bliver løbende indtastet, så de anførte procenttal for færdiggørelse vil blive større, som tiden går.

Folketællinger for Sønderjylland eksisterer ikke fra 1864 til 1920, men derefter følger de samme år som dem fra kongeriget. Før 1864 følger folketællingerne i Sønderjylland deres eget system, og det er kun 1803 og 1860, der er fuldt dækkende.

Årstal	Færdig indtastet (*)	Bedste søgning
1787	Ja	Dansk Demografisk Database
1801	Ja	Dansk Demografisk Database
1834	Ja	Dansk Demografisk Database
1840	Ja	Dansk Demografisk Database
1845	Ja	Dansk Demografisk Database
1850	Ja	Dansk Demografisk Database
1855	55%	Dansk Demografisk Database
1860	Ja	Dansk Demografisk Database
1870	Ja	Familysearch.org
1880	Ja	Dansk Demografisk Database
1885 (kun København)	Ja	Dansk Demografisk Database
1890	Ja	Familysearch.org
1895 (kun København)	-	-
1901	Ja	Dansk Demografisk Database
1906	Ja	Familysearch.org
1911	Ja	Familysearch.org
1916	Ja	Familysearch.org
1921	Ja	Familysearch.org
1925	Ja	Familysearch.org
1930	Ja	Familysearch.org
1940	10% 100%	Danishfamilysearch.dk og MyHeritage (betalingside)

(*) Selv om en folketælling er meldt færdigindtastet, kan der godt være mangler, fx hvis folketællingsskemaer er gået tabt.

Der er i tabellen henvist til fire hjemmesider, som er de følgende:

- Dansk Demografisk Database, Rigsarkivet (ddd.dda.dk): Her indtaster frivillige løbende folketællinger, og de fleste bliver komplette med tiden.
- FamilySearch (www.familysearch.org): Denne side er gratis, men man skal dog registrere sig som bruger og logge ind. Henvisninger til folketællinger dukker op, når man søger på en bestemt person. Man kan også alene søge i en folketælling ved under "Søg" at vælge "Katalog". Under sted indtastes "Denmark". Der kommer nu nogle valgmuligheder, og man kan fx vælge en af de danske folketællinger.
- Danish Family Search (www.danishfamilysearch.dk): Her kan man også søge i folketællingerne, der i vid udstrækning er de samme indtastninger som hos Dansk Demografisk Database. Det er dog den eneste side med dele af 1940-folketællingen indtastet. For at kunne søge i de nyere folketællinger (efter 1911) kræver det, at man har registreret sig som bruger.
- MyHeritage (www.myheritage.dk): Her kan man søge i hele 1940-folketællingen. Opmærksomheden skal dog henledes på, at der er tale om en betalingside.

Man skal være opmærksom på, at de indtastninger, der findes på FamilySearch er behæftede med mange fejl. Derfor er det en god ide at søge på forskellige parametre og kombinationer af de oplysninger, man har, samt forskellige stavemåder for navnet. Et ekstremt eksempel er, at navnet "Julie Sivers" er indtastet i indekset som "Jardes Liuers". Der er dog fonetisk søgning, så det afbøder fejlene i nogen udstrækning.

I det hele taget skal man være klar over, at der ikke var nogen kontrol med, at oplysningerne i folketællingerne var korrekte, eller at der ikke er glemt en eller flere familier i skyndingen. Derfor er der ganske mange fejl i de oplysninger, som oprindeligt blev nedskrevet og senere

Husk

Flere detaljer om folketællingerne, herunder folketællinger i Sønderjylland, kan findes i Danske Slægtsforskeres Wiki:

Wiki.slaegt.dk

Søg på "Folketællinger".

Husk

Folketællinger for 1950, 1960, 1965 og 1970 findes kun i fysisk form i Rigsarkivet i København. De er tilgængelige efter en proforma godkendelse. Brug af folketællingerne forudsætter, at man ved, hvilken adresse eller sogn, man gerne vil se folketællingen for.

Flytteoplysninger

Et af de tidlige forsøg fra det offentlige på at holde styr på befolkningen var de såkaldte til- og afgangslister, som præsterne førte i kirkebogen. En kirkeforordning fra 1812 bestemte, at præsten i kirkebogens lister skulle notere alle, der rejste til og fra sognet – men det var nu meget forskelligt, hvornår præsterne reelt gik i gang med dette arbejde. I de fleste sogne og byer er listerne startet mellem 1814 og 1830.

Det var også meget forskelligt, hvordan præsterne førte listerne. Baggrunden var, at tjenestefolk skulle melde sig hos præsten for at fortælle om deres afrejse eller ankomst til sognet, og nogle præster nøjedes med at notere tjenestepersoner, mens andre også noterede gårdmænd, selvstændige og embedspersoner i større eller mindre udstrækning.

Listerne betyder, at det i princippet er muligt at følge en person (typisk en tjenesteperson), når vedkommende flyttede fra sogn til sogn efter den plads, som han eller hun havde fået. Her er trykket på ”i princippet”, for det er på grund af unøjagtigheder og manglende oplysninger ofte svært helt at følge personen. Man kan dog være heldig.

I listerne skulle præsterne anføre følgende: Navn, alder og håndtering på den pågældende, dato for anmeldelsen, oplysninger om hvortil eller hvorfra vedkommende skulle hen eller kom fra. I nogle tilfælde er skudsmålet også indført. Præsternes omhu med at notere oplysningerne er noget varierende, og man får tit indtrykket, at disse notater blev opfattet som en ekstra administrativ byrde, der ikke kom præstens egentlige arbejde ved.

I byerne ophørte til- og afgangslisterne i 1854, mens de for landsognene fortsatte til 1875, dog nu kun med oplysninger om tjenestefolk. Herefter blev kontrollen med flytninger overdraget til sognefogeden på landet og byfogeden i byerne. De deraf følgende nye tyendeprotokoller udarbejdet af bl.a. fogeden er delvist opbevaret i Rigsarkivet, men mange er gået tabt eller befinder sig i lokalarkiver m.v.

Der er flere steder, hvor det er muligt at søge på personer i til- og afgangslisterne. De to vigtigste er:

- Søgning i de danske kirkebøger på Ancestry.com (www.ancestry.com/search/collections/61607/). Det er gratis, men kræver brugerregistrering. Søgning i denne samling er nærmere beskrevet i kapitel 7.
- Søgning på Familysearch.org – se ovenfor under folketællinger.

Afgangsliste.			Afgaaede fra Sognet formedelst Bortreise.		
Navn.	Ålder.	Haandtering.	Hvorhen bortreist.	Deve anført i det almindelige Lovforskrifts-Registret.	Anmærkninger.
Nicol. Jensen ^{18/6}	22	Lønmand	Havsp		
Thomas Pedersen	33	Lønmand	København		
Jens Peder Jensen	53	Lønmand	Colberg Markt for at fejre Lønmand		
Biørthe Christen Hansen	24	Lønmand	Almønde		
Peder Hansen Ndrup ^{6/2}	24	Lønmand	Colberg Markt for at fejre Lønmand		
Nicol. Nielsen ^{10/2}	30	Lønmand	Handdal		
Eller Marie Jørgensen ^{30/6}	21	Lønmand	Bresten		
Marie Jensen ^{2/6}	48	Lønmand	Havsp		
And. P. Nielsen ^{25/2}	17	Lønmand	Havsp		
Kirsten Thomasdatter	28	Dotter	Havsp		ankomst til sogn
Auguste Lovviteise ^{11/10}	26	Lønmand	Almønde		
Jeppe Hansen ^{11/6}	31	Lønmand	Almønde		
Anders Andersen ^{2/6}	22	Lønmand	Gården		
Johann Christen Hansen ^{2/10}	22	Lønmand	Vestby		
Christen Christensen ^{11/6}	27	Lønmand	Jordrup		
Sophie Andersen ^{11/2}	23	Lønmand	Jordrup		
Caroline Jørgensen ^{3/6}	19	Lønmand	Lindhø		
Augusten Christensen ^{1/10}	20	Lønmand	Vest		
Christen Christen Jørgensen ^{1/10}	18	Lønmand	Højgaard		
Maren Johansen	50	Lønmand	Højgaard		
Johel Sørensen, søn af 49	22	Lønmand	Højgaard		
Nicol. Carl Pedersen	26	Lønmand	Handdal		
And. Hansen	22	Lønmand	Vest		
Christen Møgelhøj Nielsen	20	Lønmand	Højgaard		
Anders Christen	27	Lønmand	Højgaard		
Karen Christen Christen ^{1/10}	38	Lønmand	Højgaard		
Luc. Thine Jensen ^{3/6}	28	Lønmand	Højgaard		

Eksempel på afgangsliste, her Egtved Sogn, Vejle Amt. De fleste på listen er tjenestefolk, men der er også enkelte husmænd. Her er der gjort lidt mere ud af det, bl.a. er der ved de afrejste anført en note om, hvornår de er kommet til sognet. Under bemærkninger kan man fx læse, at Sidsel Sørensen var mormon og Kirsten Thomasdatter ikke havde meldt ankomst til sognet, da hun kom dertil.

Tyendeprotokoller

I 1875 måtte sognepræsterne slippe deres bijob med at registrere flytninger for at overlade det til sognefogederne. I købstæderne og København havde man allerede siden 1854 skullet melde en flytning til byfogeden eller, for hovedstadens vedkommende, til politidirektøren. I stedet for kirkebøgerne blev til- og afgang nu indført i såkaldte tyendeprotokoller, og oplysningerne her svarer i store træk til kirkebøgernes lister, bortset fra at af- og tilgang nu er samlet i én protokol.

Nogle steder har man brugt fortrykte bøger med faste kolonner, mens protokollerne andre steder er hjemmelavede og kolonnernes overskrifter håndskrevne. I nogle tilfælde kan man finde tjenestefolkenes løn anført. Se fx Varde Byfoged, Øster-Vester Horne Herredsfogeds Af- og tilgangslistes 1858-1874, der ovenikøbet findes i en nyskannet (eller fotograferet) udgave på Arkivalieronline.

Set fra et slægtsforskersynspunkt var registreringen i bedre hænder hos præsterne, idet det er ret tilfældigt, hvad der er bevaret af tyendeprotokoller. For byfogedernes vedkommende er en del af protokollerne afleveret til Rigsarkivet, og nogle er også endt på Arkivalieronline. Et overblik får man nemmest ved hjælp af Daisy, hvor man taster 'tyende' i arkivseriefeltet; søgningen vil også finde forskellige andre materialer vedrørende tyendesager.

Hvis vi fokuserer på sognefogederne, giver en søgning på 'sognefoged' (arkivskaber) og 'tyende' (arkivserie) i Daisy 193 hits, hvilket er mindre end 10 % af de danske sogne. Også her er nogle stykker tilgængelige på Arkivalieronline. Men man bør supplere med en søgning på lokalarkivernes fælles søgeside www.arkiv.dk, der lægger en ekstra stak oveni de bevarede protokoller. Her er dog intet online; man må til de lokalhistoriske arkiver for at se nærmere på sagerne.

København

I København var præsterne undtaget fra at føre til- og afgangslister, og i stedet varetog politiet opgaven med at registrere befolkningen. Det var der god brug for, idet der var en stor og voksende befolkning. I 1860 rundede Københavns befolkning 160.000 personer ud af landets i alt 1,6 mio. indbyggere. Og samtidig var københavnerne meget mobile – altså de flyttede meget ofte rundt mellem forskellige adresser.

Fra 1865 til 1923 registrerede det københavnske politi alle byens borgere over 10 år. Registreringen foregik to gange om året i forbindelse med skiftedagen 1. maj og 1. november, og det var husejernes ansvar, at beboerne i de enkelte ejendomme blev skrevet ind i de omdelte mandtalsskemaer.

Da politiet registrerede københavnerne hvert halve år, er mandtalsskemaerne en god kilde til dette ellers vanskelige område. Det er dog kun skemaerne for perioden 1869-1923, der er blevet afleveret til Københavns Stadsarkiv, hvor de kan ses online (www.kbharkiv.dk) – ordnet efter adresse. Skemaerne for den tidligere periode er kasseret af politiet.

I [mandtalsskemaerne](#) findes oplysninger om de enkelte husstande, herunder tjenestefolk og logerende. Børn under 10 år er ikke indført, og man kan ikke være sikker på, at alle hjemmeboende børn over 10 år er husket medtaget.

Mandtalsskemaerne giver oplysninger om, hvor og hvornår de enkelte medlemmer af husstanden var født, og hvad deres arbejde var. Fra 1894 er adressen ved den forrige tælling også oplyst, så man kan se, om den person, man søger, har skiftet adresse inden for det sidste halve år. Dermed er det muligt at følge en familie tilbage i tid gennem de forskellige adresser, som familien har boet på.

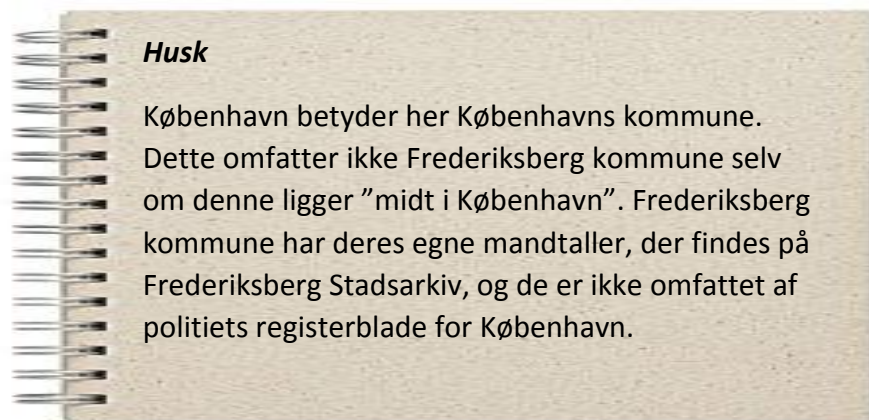
[Politiets registerblade](#) for København et godt supplement til mandtalslisterne, idet registerbladene er mere søgbare. Politiets registerblade er ordnet efter person, og de findes online hos Københavns Stadsarkiv.

Registerblad.		Udfærdiget den	
		9/12 1894	
Fulde Navn		Poulsen Ane Marie f. Nielsen	
Livsstilling <small>Næringsvei, Stand, Rank, For Haandværkere: om Mester, Svend eller Lærling. For Tjenende: i hvilken Egenskab de tjene.</small>		Vorts husholderiske	
Fødested		Fredensborg	
Ægteskabelig Stilling		Alder 31/8 1849	
Hustruens	Fulde Navn og Pigenavn		
	Fødested	Alder	
	Selvsending Virksomhed		
Børn <small>mellem 10-14 Aar, der ere tilhuse. Fulde Navn og Alder.</small>		¹ Niels Christian 24/2 80. ² Mary Christen 4/10 84. ³ Nanna Carlsson 17/11 87. ⁴	
Meldt Bopæl		For høiere og lavere Tjenende: i hvis Tjeneste de ere. For Logerende: hos hvem de have Logis.	
Aar	Dag	Gade, Nr., Etage m. m.	
1892	15	Pølvegade 88 Kjø.	
1894	15	Pølvegade 34 - Kjø.	
95	15	Pølvegade 71 ² Kjø.	
		1895 1/11 udtrukket. Skanvig 46 Kjø.	
96	15	Pølvegade 17 Kjø.	
"	1/11	Skransegade 38 Kjø.	
1897	15	Prindsessevej. 10 C. K.	
		hos Brand. 7864	

I politiets registerblade har vi her fanget Ane Marie Poulsen, født Nielsen den 31. august 1849 i Fredensborg. Ved registerbladets udfærdigelse den 9. december 1894 var Ane Marie enke og havde overtaget mandens værtshus. Det fremgår, at hun døde den 3. maj 1917, og der er oplysninger om tre af hendes børn. Endelig er der en lang række adresser, hun har boet på, og listen fortsætter på bagsiden frem til hendes død.

Registerblade er søgbare på Københavns Stadsarkivs hjemmeside (www.kbharkiv.dk). Klik på Søg personer på forsiden, hvorefter du kan vælge fritekstsøgning, hvor du søger på tværs af diverse indtastede kilder, eller avanceret søgning, der giver mulighed for at søge specifikt i enkelte kilder. Det er en god idé at indsnævre søgningen til kun at omfatte Politiets Registerblade, da man dermed får mulighed for at anvende flere søgeparametre, såsom fødselsdatoen, end i den generelle søgning. Når man klikker på et navn blandt søgeresultaterne, får man både en scanning af originalen og de indtastede oplysninger.

Pasprotokoller

Indtil 1846 kunne folk ikke frit bevæge sig omkring i landet. De måtte have en gyldig grund og et rejsepas, som blev udstedt af retsbetjenten, politimesteren, herreds- eller byfogeden; i landsogne kunne opgaven også klares af præsten.

Passet gjaldt 3 dage. Man havde at tage den korteste vej, og undervejs skulle passet forevises til relevante folk som kusken i postvognen, færgemanden og kromanden samt til retsbetjenten

ved bestemmelsesstedet. Man skulle til enhver tid kunne dokumentere, at man ikke var en illegal omstrejfer, men i sin gode ret til at befinde sig langt hjemmefra. Som dokumentation førte myndighederne pasprotokoller, hvor det blev noteret, når en person fik udstedt et rejsepas. Man får her en del oplysninger om den rejsende: navn, erhverv, fødested, alder og en beskrivelse af vedkommendes udseende. Hvor agter han/hun sig hen, og hvilket gebyr måtte betales for tilladelsen? Passet skulle medbringes og forevises undervejs, fx hvis et bælt skulle passeres.

Protokollerne er bevaret fra København og købstæderne fra starten af 1800-tallet; fra enkelte steder som fx København og Korsør rækker protokollerne tilbage til slutningen af 1700-tallet. De findes i dag på Rigsarkivet, hvor nogle har fundet vej til Arkivalieronline (under temaet Politi), men nemmere og mere sikkert er det at gå til Daisy, hvor man kan finde dem ved at skrive 'pasprotokol' i arkivseriefeltet.

Protokollerne er ført kronologisk, og hvis man ikke har en idé om, hvornår og hvorfra ens ane har foretaget en rejse, vil det være et møjsommeligt arbejde at gennemløbe en lang stribe bøger.

Lægdsruller

Fra 1789 kan man i lægdsrullerne følge mænds flytninger over hele landet, så længe de var værnepligtige, og man kan se, hvilken militær enhed, den værnepligtige var tilknyttet, mens han var indkaldt. Hvis den værnepligtige blev fritaget for indkaldelse, kan man se med hvilken begrundelse, fritagelsen skete.

Det er således en rigtig god kilde til at følge unge mænds færden frem til, de ikke længere var værnepligtige – afhængigt af periode var det frem til, man var i 30erne, i en periode i 1800-tallet helt til man var 45 år gammel. Det er dog komplekst at arbejde med lægdsruller. Der er flere forhold, man skal være opmærksom på, og undervejs kan du blive nødt til at benytte dig af hjælpemidler.

Lægdsrullerne omfatter indtil 1849 kun værnepligtige mænd af bondestanden.

De centrale begreber i forbindelse med lægdsruller er følgende:

- Et **lægd** er et geografisk område, typisk svarende til et sogn eller fra 1843 en købstad. Lægderne inden for hvert amt eller udskrivningskreds har ikke navne, men er nummererede.
- **Hovedrullen** er en fortegnelse over samtlige værnepligtige i et lægd et bestemt år. Hovedrullen blev ofte omskrevet hvert 3. år.
- **Tilgangsrullen** er en fortegnelse over de værnepligtige, der er blevet optaget i rullen i et bestemt år, enten fordi de nåede den alder, hvor de skulle optages i rullen, eller fordi de flyttede til lægdet.
- **Omskrevne ruller.** Alle tilgangslister blev omskrevet efter 11 år. En omskreven rulle indeholder oplysninger om de værnepligtige, der har boet i lægdet i samtlige 11 år og som stadig er værnepligtige.

I lægdsrullerne kan du finde oplysninger om:

- Fødselstidspunkt
- Faderens navn (moderens navn, hvis personen er født uden for ægteskab)
- Fødested og opholdssted
- Højde og eventuelle legemlige skavanker
- Hvor værnepligten blev aftjent
- Eventuelt fritagelses- eller kassationsgrund
- Dødsår, hvis den værnepligtige døde inden sin sletning af lægdsrullen
- Militære straffe

For at finde en person i en lægdsrulle skal man kende:

- Den værnepligtiges navn
- Den værnepligtiges fødselsår/alder

- Opholdssted (sogn eller købstad) på tidspunktet for optagelsen i lægdsrullen eller på et tidspunkt i løbet af værnepligtstiden.

Hovedprincippet i lægdsruller omkring flytning fra ét lægd til et andet er, at der i rullen for det fraflyttede lægd står en reference til, hvortil personen flyttede. I det modtagende lægd vil personen så være opført med oplysninger om, hvorfra han er kommet.

En af grundene til, at lægdsruller er komplicerede er, at mange af tingene er kodede, fx er årstal omsat til bogstaver. Samtidig anvendes der i stor stil forkortelser og indforståede noter. Endelig skal man have styr på de forskellige typer ruller.

Men der er hjælp at hente: På siden www.lægdsruller.dk er der både uddybende forklaringer og vejledninger, og så har siden ikke mindst en hurtig vej til at finde den skannede lægdsrulle ud fra lokalitet og årstal.

lægdsruller.dk her kan du søge og finde lægdsruller for hele landet !

[forside](#)   [hvem er i rullen](#)   [lægdsruller](#)   [flyt til nyt lægd](#)   [find sogn - by](#)   [online arkivalier](#)   [hjælpemidler](#)

Vælg år: søg mellem alle sogne og byer, eller sogne og byer i et amt og/eller et herred

evt. amt: og/eller herred:

Vælg sogn:

År 1868/S lægd: 224 Nørre Tyrstrup herred, Vejle amt

3. udskrivningskreds lægd 136 - 275 omskrevet 1879	3. udskrivningskreds 1866 - 1876 Tilgangsrulle
	3. udskrivningskreds 1868 Tilgangsrulle

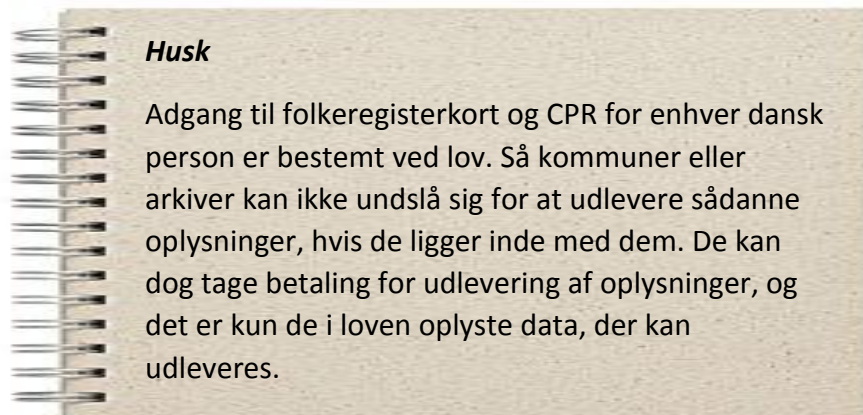
På siden lægdsruller.dk findes under "Lægdsruller" mulighed for at slå lægdsrullen op ud fra navn og årstal. Her søges en mand, som i 1868 boede i Dalby Sogn ved Kolding. Systemet oplyser, at der er tale om lægd 224 og årstal "S", og giver samtidig lige under et link til hovedrullen i Arkivalieronline. Desuden vises der links til tilgangsrullerne.

Folkeregisterkort

Med folkeregisterkortene fra 1924 (1923 for København, Frederiksberg og Gentofte) har man mulighed for at følge en person og alle personens adresser fra 1924 til 1978. Folkeregisterkort er nærmere beskrevet i kapitel 7.

CPR

CPR (Det Centrale Personregister) blev etableret i 1968 ud fra behovet for administration af personoplysninger og en entydig personidentifikation. Adgang til CPR er bestemt ved lov, og mens man ikke kan få adgang til alle adresser for en anden person i CPR, har man ret til at få den nuværende (eller sidste) adresse for en person ved oplysning af navn og fødselsdato. CPR er nærmere beskrevet i kapitel 7.

Vejvisere

Vejvisere kan være endnu en måde at finde frem til en person på, når vedkommende er flyttet.

De første vejvisere i Danmark udkom omkring 1770. De var for København og blev udarbejdet af Hans Holck. Denne vejviser blev overtaget af Kraks Forlag og er siden kendt som Kraks Vejviser. Fra begyndelsen af 1800-tallet begyndte de lokale vejvisere og adressebøger at dukke op for købstæder og større områder som fx et amt eller et stift. I begyndelsen af 1900-tallet fik også landkommuner egne vejvisere.

I de ældste vejvisere kunne man kun finde husstandens overhoved, det vil sige manden, men ikke gifte kvinder, børn og tjenestefolk. Desuden var det ikke hele befolkningen, der nødvendigvis var med i vejviserne fra starten – igennem 1800-tallet var det primært husejere, håndværkere, embedsmænd m.v., der stod i vejviserne. Først ind i 1900-tallet begyndte vejviserne at blive komplette – dog således, at det stadig kun var husstandens overhoved, der var oplyst.

Vejviserne har som regel flere afsnit med oplysninger, først og fremmest et vejregister og et navregister. Vejregisteret er ordnet alfabetisk efter vejnavne og husnumre, hvor man kan se, hvem der boede i de forskellige ejendomme. Navregisteret er ordnet alfabetisk efter

personernes efternavn. Nogle vejvisere indeholdt også oplysninger om, hvor meget folk betalte i skat – såkaldte skattebøger.

I dag er vi vant til, at alfabetisering af personer først er efter efternavn og inden for et bestemt efternavn ordnet efter fornavn. Men langt op i 1900-tallet var det ikke tilfældet. I stedet blev personer med samme efternavn ordnet efter stilling og altså ikke fornavn. Og havde man som kvinde ingen stilling, blev man anført med stillingen "Frøken", "Frue" eller "Enke".

Denne alfabetisering efter stilling gør det noget besværligt at finde en person med fx efternavnet Jensen. Dels kunne personerne have mange forskellige stillinger i tidens løb, dels kan man ikke vide, om fx en vejarbejder står som vejarbejder eller arbejdsmand. Og det kan være, at man ikke kan finde en "funktionær", fordi han faktisk var "overfunktionær" og skal findes med den stillingsbetegnelse.

Udfordringerne slutter ikke dermed, idet det ofte var sådan, at fornavnene ikke var skrevet helt ud, men blot anført med initialer. En arbejdsmand Niels Jensen kan derfor godt være svær at finde. Senere i 1900-tallet bliver dette dog bedre med alfabetisering efter fornavn og fornavnene skrevet helt ud.

Der er efterhånden mange vejvisere online, men desværre er de ikke publiceret systematisk et enkelt sted. De steder, hvor det er godt at søge vejvisere, er blandt andre:

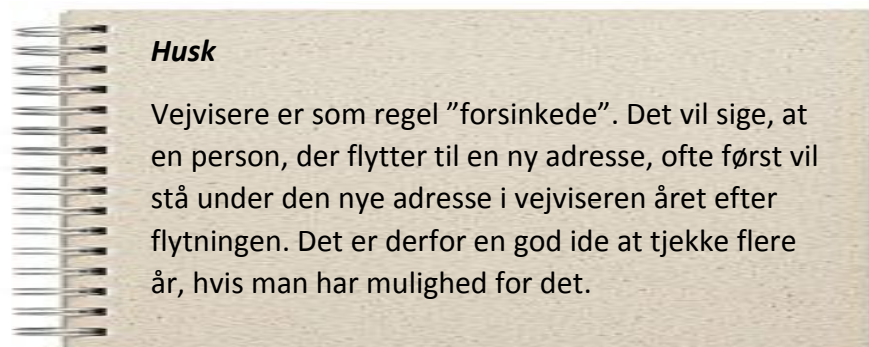
- Danske lokalarkiver digitaliserer i nogen grad vejvisere, der kan søges på deres side: www.arkiv.dk. Her kan man søge efter "vejviser" og markere "kilder".
- Danskernes Historie Online: Der findes et antal online vejvisere på dette bibliotek. Under "Samlinger" trykker man på "[Vejvisere](#)" og får en oversigt over dem alle.

For København og omegn har Kraks Vejvisere altid været en hovedkilde. Københavns Biblioteker har med støtte fra Kraks Fond digitaliseret Kraks Vejvisere fra 1770 til 2008. Man skal dog være klar over, at navneregistre kun findes frem til 1971. Senere findes alene gaderegistre, realregistre og handelsregistre.

Mens navneregistrene dækker Storkøbenhavn, skal man huske, at handelsregistrene dækker hele landet. Dermed er det muligt at søge efter personer i hele landet inden for fx handel, håndværk, industri, søfart, bank- og forsikringsvæsen, hoteller, arkitekter, sagførere, læger, tandlæger, ingeniører m.v.

Kraks Vejviser finder man online her på [Københavns Bibliotekers side](#).

En anden god kilde til Storkøbenhavn er KTAS' telefonbøger. Disse er publiceret online af Enigma, Museum for Post, Tele og Kommunikation. De findes online for 1880 til 1965. Desværre er der tale om meget dårlige scanninger, der dog med lidt held kan læses og anvendes. KTAS telefonbøgerne findes på [denne side](#).

Udvandring

Hvis en person i årtierne før og efter 1900 forsvinder sporløst, kunne det være fordi, han eller hun havde valgt at søge lykken i udlandet og var udvandret til fx Amerika eller Australien.

Gennem Dansk Demografisk Database (ddd.dda.dk) er der adgang til flere databaser med udvandrede. Den primære database med udvandrerprotokoller dækker omkring 200.000 danskere, der udvandrede fra 1869 til 1908. Database er udarbejdet på grundlag af Københavns Politis udvandrerprotokoller. Det betyder, at databasen indeholder det store flertal af udvandrere, som har købt en oversøisk billet af en dansk rejseagent, men ikke de, der har købt billet i udlandet, eller slet ikke har købt billet (f.eks. sømænd).

På samme hjemmeside findes der under udvandring links til de såkaldte Vejle-liste, der er et supplement til udvandrerdatabase. De omfatter 4.087 udvandrere fra hele Danmark for årene 1879-1887, der ikke findes i Københavns Politis Udvandrerprotokoller.

Ganske mange danskere blev mormoner ("Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige") og udvandrede til USA. De findes ikke alle i udvandrerdatabase, da mormonerne selv arrangerede rejsen til USA, oftest til deres hovedsæde i staten Utah. Disse udvandrere kan til gengæld søges frem via hjemmesiden "Saints by Sea" (saintsbysea.lib.byu.edu).

Når danskere ankom til de fremmede lande, blev de normalt registreret der, så via indrejseprotokoller og andre lokale kilder kan det være muligt at følge dem efter udvandringen. Der er tre store sider, der har sådanne data fra de forskellige lande:

- Familysearch.org (gratis, men registrering er nødvendig)
- Ancestry.com. Amerikansk side med de bedste databaser for USA, men også mange andre lande er dækket (betalingsside)
- MyHeritage.com. Mange databaser fra mange forskellige lande (betalingsside)

På dette billede fra 1890 har maleren Edvard Petersen skildret afrejsen til USA fra Larsens Plads

Konklusioner

Det er en klassisk udfordring for slægtsforskere at finde ud af, hvor personer flytter hen, når de forsvinder for en. Det kræver, at der er styr på den danske befolkning og deres bevægelser. Heldigvis er vi i Danmark privilegerede ved, at der allerede fra 1924 var styr på hver enkelt borger i Danmark gennem folkeregisteret. Efter 1924 kan man således ikke gemme sig (som hovedregel), og det er muligt at spore folks bevægelser.

Folkeregisteret suppleres i nyere tid med kilder som vejvisere og folketællinger.

Anderledes er det med tiden før 1924, hvor det er lidt sværere. Folketællingerne er her stadig en god mulighed for at finde folk, og heldigvis er langt de fleste folketællinger indtastet, så de er søgbare. Men alligevel giver de kun et øjebliksbillede af, hvor folk bor.

Folketællingerne må derfor suppleres med andre kilder. For mændene op til en vis alder er lægdsruller et godt værktøj – selv om mange synes, at de er ganske svære at anvende.

For tjenestefolk findes der for tiden efter 1814 til- og afgangslister i kirkebøgerne, selv om man godt kunne ønske sig, at præsten havde været lidt mere omhyggelig med registreringerne. Senere blev denne opgave varetaget af en administrativ person som sognefogeden, hvor til- og afgang af tjenestefolk i sognet skulle noteres i tyendeprotokoller. Desværre er disse ikke systematisk bevaret, men nogle kan findes på Rigsarkivet og andre i lokalarkiverne.